

> Retouradres Postbus 20952 2500 EZ Den Haag

Ministerie van Economische Zaken
De heer drs. J.M.C. Smallenbroek
Directeur Energie en Omgeving
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

**College van
Rijksadviseurs**

Korte Voorhout 7
2511 CW Den Haag
Postbus 20952
2500 EZ Den Haag

Contactpersoon

Prof.ir. E.A.J. Luiten

M 06 109 49 546

eric.luiten

@rijksoverheid.nl

Kenmerk

CRA-20160531

Kopie aan

Drs.ing. D.L.M. Slangen

Min. van IenM

Drs. B.A. Piersma

RVO.nl

Datum 31 mei 2016
Betreft Advies i.h.k.v. de energiedialoog

Geachte heer Smallenbroek,

Begin dit jaar is het Energierapport 'Transitie naar duurzaam' uitgekomen met daarin een strategische en langetermijnvisie op onze energievoorziening. Met dit energierapport nodigt het kabinet burgers, bedrijven, kennisinstellingen, andere overheden en maatschappelijke organisaties uit om deel te nemen aan een dialoog over de transitie naar een duurzame energievoorziening. De Energiedialoog, die 7 april jl. van start is gegaan en loopt tot 1 juli, draagt bij aan de verdere vormgeving van de energietransitie. De uitkomsten zullen naar verwachting essentiële inzichten opleveren voor de beleidsagenda die in het najaar van 2016 uitgebracht zal worden. Ik attendeer u graag op een aantal adviezen die ik eerder in het kader van de energieopgave heb uitgebracht. Vervolgens geef ik vanuit mijn perspectief een viertal aanbevelingen mee voor de beleidsagenda.

In het advies Energielandschappen (2013, aan de directeur-generaal Ruimte en Water van het ministerie van IenM) leg ik de nadruk op energiebronnen, eigendom en schaal als de belangrijkste factoren voor een ruimtelijk-strategische benadering van dit vraagstuk. Ik constateer dat het omgevingsbeleid dienstbaar moet worden aan de energietransitie en dat de nieuwe Omgevingsvisie van het Rijk daar de basis voor moet gaan leggen.

In mijn advies Naar een Nationaal Atelier Wind (2013, aan het DG ETM van het ministerie van EZ) over de implementatiefase van de Structuurvisie Wind op Land ga ik in op de kwalitatieve, landschappelijke dimensie van de plaatsingsproblematiek. Ik adviseer de instelling van een Nationaal Atelier Wind om vanuit onafhankelijke hoek de plan- en besluitvorming rond de plaatsing van nieuwe windturbines te ondersteunen.

In het advies Windpark Drentse Monden en Oostermoer (2014, aan het DG ETM van het ministerie van EZ) gaat het CRA in op de landschappelijke aspecten van de plaatsing van windturbines in de Drentse Veenkoloniën. We constateren dat het Rijksinpassingsplan gebaseerd zou moeten zijn op een breder gedragen gebiedsontwikkelingsperspectief, waarbij landschappelijke, ruimtelijke en

energetische maatregelen en voorzieningen worden geïntegreerd. Deze aanvullende maatregelen moeten proportioneel zijn ten opzichte van de nieuwe windturbines en een evenwichtige kwaliteitsimpuls van het totale gebied mogelijk maken.

Datum
31 mei 2016

Kenmerk
CRa-20160531

Het advies Wind op Zee (2014, aan Rijkswaterstaat en het ministerie van IenM) gaat over de mogelijkheden voor de plaatsing van grote windturbines in de Noordzee. Hierin bepleit ik nader onderzoek naar verbreding van de planologische, kwalitatieve en energetische dimensies van het vraagstuk.

Ten slotte heb ik recent advies aan de directeur van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland uitgebracht over de voorwaarden waaronder de EZ-beleidsdoelen waarvan een substantiële ruimtelijke impact is te verwachten, in samenspraak met maatschappelijke organisaties en burgers zijn te implementeren. Ik pleit in dat verband voor de oprichting van een Atelier Groene Groei door RVO, waarin de complexe uitdagingen van gebiedsontwikkeling interdisciplinair én interbestuurlijk worden ontrafeld, toebedeeld en uitvoerbaar gemaakt.

Naast de gevraagde adviezen heb ik op eigen initiatief fotograaf Theo Baart een fotografische nulmeting naar Energielandschappen anno 2014 laten verrichten. Baart heeft in beeld gebracht hoe de actuele 4% duurzame energieproductie er in landschappelijke zin uitziet. Aanleiding was voor mij de constatering dat de terughoudende, om niet te zeggen argwanende samenleving 'geholpen' moet worden bij het wennen aan het nieuwe energielandschap. Mijn bedoeling is om hiermee de eerste gevoelens van begrip, acceptatie en schoonheidservaring op gang te brengen.

Recente pogingen om een gezamenlijke adviesvraag van de ministeries van EZ en van IenM over de ruimtelijke implicaties van en kansen voor de opwekking van duurzame energie hebben nog niet tot een formele adviesvraag geleid. Daarom geef ik nu op eigen initiatief aanbevelingen voor de beleidsagenda:

1 Interne integratie: vraag naar en draag bij aan een meervoudig recept voor energietransitie op de schaal van de regio

De maatschappelijke weerstand tegen de voorzieningen die samenhangen met de opwekking van duurzame energie neemt waarschijnlijk af als op gebiedsniveau de hoofdrolspelers de transitie ervaren en ontwikkelen als een gedeelde inspanning en in het vooruitzicht van gedeeld profijt. Wanneer een windmolenpark en een veld van zonnepanelen onderdeel zijn van een groter energierecept waarin ook bijvoorbeeld boeren, horecaondernemers, woningbouwcorporaties en vervoersbedrijven hun verantwoordelijkheid nemen krijgt de energie-impuls de gedaante van een ambitie. Het ligt voor de hand dat dit recept een publieke gangmaker krijgt, de gemeente lijkt de meest geschikte partij om dit proces vlot te trekken.

2 Externe integratie: vraag naar en draag bij aan de integrale gebiedsagenda, waarin ook de energietransitie is verankerd

Bij de gebiedsontwikkeling gaat het om het in kaart brengen van ruimtelijke ontwikkelingen, trends en wensen. Door de energieopgave op voorhand in verband te brengen met de ruimtelijk effecten van krimp, vergrijzing, agrarische transitie, leegstand, wateropgave en natuurontwikkeling ontstaan meekoppel- en uitwisselmogelijkheden. De procedure rond de samenstelling van de MIRT-

agenda's vormt hiervoor een uitstekende basis en de provincies zijn hiervoor de meest aannemelijke regisseur. Daarnaast is het van belang een goed beeld te krijgen van de maatschappelijke dynamiek en van concrete initiatiefnemers om in te kunnen spelen op de aanwezige 'energie in de samenleving'. Het vervolgens door de overheid bieden van een totaalpakket aan een gebied dat antwoord geeft op de meervoudige regionaal-economische problematiek is essentieel om het draagvlak voor en de efficiëntie en effectiviteit van het beleid te vergroten.

Datum
31 mei 2016

Kenmerk
CRa-20160531

3 Maatschappelijke en ruimtelijke verzoening: proportionele compensatie van het verlies aan omgevingswaarden

Ruimtelijke claims vanuit het Rijk die voortkomen uit de energietransitie, zoals de gebieden voor grootschalige windenergie uit de Structuurvisies Wind op Land en Wind op Zee, zijn qua impact vergelijkbaar met de aanleg van een snelweg. Als na uitgebreide studie en het afwegen van alternatieven blijkt dat het nationaal maatschappelijk belang prevaleert zal een regionale samenleving de ingreep moeten slikken. Daarbij wordt niet alleen het bouwwerk optimaal vormgegeven en in het landschap ingepast, de ingreep gaat ook vergezeld van voldoende compenserende en mitigerende maatregelen om het leed voor zowel omwonenden als het verlies aan natuurwaarden te verzachten. Het Rijk zou deze vanzelfsprekende compensatie en mitigatie ook aan moeten bieden bij de energieopgave.

4 Maatschappelijke insluiting: dialoog voeren met gebiedspartijen, ondersteund door ontwerp onderzoek

De Rijksoverheid heeft een taak in het begeleiden van de ruimtelijke implicaties van zijn eigen beleid. Niet door verantwoordelijkheden van andere overheden over te nemen, maar door een faciliteit te bieden die de lokale en regionale samenleving kan helpen met de ruimtelijke implicaties van het nationale beleid om te gaan. Atelier Groene Groei is een effectief instrument om relevante partijen te betrekken bij de energieopgave. Zo ontstaat een dialoog op gebiedsniveau, gericht op het koppelen van lokale, regionale en nationale belangen, met het streven naar omgevingskwaliteit als gezamenlijk vertrekpunt. Een dialoog waarin ruimte is voor ontwerp onderzoek zal de gewenste energietransitie versnellen en kansen voor verbetering van de leefomgeving in beeld brengen en ontstaat er meer helderheid over de ruimtelijke implicaties van de energietransitie, alsmede de taken, prioriteiten en rollen van partijen.

Ik verneem graag in hoeverre deze aanbevelingen een rol kunnen spelen in de beleidsagenda. Het College van Rijksadviseurs is vanzelfsprekend beschikbaar om de komende maanden en jaren verder te adviseren over ruimtelijke vraagstukken naar aanleiding van de Energiedialoog.

Met energieke groet, namens het College van Rijksadviseurs,

Prof. ir. E.A.J. Luiten
Rijksadviseur voor Landschap en Water

